

YETER - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no. 33750/03)

KARAR

STRAZBURG

13 Ocak 2009

İşbu karar AİHS'nin 44/2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tâbi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan 33750/03 noTu davanın nedeni Ayşe (Yeter) Yumlu, Sırma Yeter, Mustafa Yeter ve Dursun Yeter adlı dört T.C. vatandaşının ("başvuranlar") Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 30 Eylül 2003 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin (AİHS) 34. maddesi uyanınca yapmış olduğu başvurudur.

Başvuranlar, AİHM önünde İstanbul Barosu avukatlarından F. N. Ertekin tarafından temsil edilmiştir.

OLAYLAR

DAVANIN KOŞULLARI

Başvuranlar sırasıyla 1970, 1924, 1955 ve 1957 doğumludur. Birinci başvuran İstanbul'da, ikinci ve üçüncü başvuran Erzincan'da, dördüncü başvuran ise Neunkirchen'de (Avusturya) yaşamaktadır. Birinci başvuran 1962'de doğup 7 Mart 1999'da ölen Süleyman Yeter'in eşi, ikinci başvuran annesi, üçüncü ve dördüncü başvuran ise kardeşleridir.

1. Olayların geçmişi

Süleyman Yeter, yasadışı silahlı bir örgüt olan MLKP (Marksist-Leninist Komünist Parti) mensubu olduğu şüphesiyle 22 Şubat 1997 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltına alınmış, gözaltındayken işkence görmüştür. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi hakimi kararıyla 6 Mart 1997 tarihinde tutuklanmıştır.

10 Mart 1997 tarihinde kendisine gözaltında işkence yapan polis memurları hakkında Fatih Cumhuriyet Savcılığı'na şikâyetle bulunmuş, 4 Temmuz 1997 tarihinde savcı İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nde bir dava açarak, dokuz polis memurunu TCK'nın 243. maddesi uyanınca kötü muamele yapmakla suçlamış, Yeter söz konusu davaya müdahil olarak katılmıştır.

Bu arada Yeter 8 Ekim 1997 tarihinde serbest bırakılmıştır.

2. Süleyman Yeter 'in yakalanması ve ölümü

5 Mart 1999 tarihinde polis "Sömürüşüz Bir Dünya İçin Dayanışma" adlı, MLKP'nin yayınlarından biri olarak tespit ettiği derginin bürosuna baskın yapmış, Yeter ve dergi çalışanı dört kişi yakalanıp gözaltına alınmıştır.

Aynı tarihte Haseki Hastanesi'nden alınan bir doktor raporu Yeter'in vücudunda kötü muamele izine rastlanmadığını belirtiyordu.

7 Mart 1999 tarihinde Yeter Başkomiser Yardımcısı A.O, ve polis memuru M.Y. tarafından ifadesinin alındığı sırada fenalaşmış ve hastaneye götürülürken yolda ölmüştür.

¹ Süleyman Yeter'in ölümünden Önce meydana gelen olaylara ilişkin bir başvuru AİHM tarafından *Erdoğan Yılmaz vd. - Türkiye* (no. 19374/03) davasında incelenmiştir.

Fatih savcısı aynı tarihte Yeter'in fenalaştığı odayı ve gözaltı kayıtlarını incelemiş, hazırlanan olay raporunda gözaltı kayıtlarında silinme olmadığı tespit edilmiştir. Savcı aynı zamanda A.O. ve M.Y.'nin ifadesini almıştır.

8 Mart 1999 tarihinde savcı ve ailenin avukatlarının da hazır bulunduğu bir otopsi yapılmış, hazırlanan raporda alın ve çenede yaralara ve vücudun diğer bölgelerinde yoğun yaralanmaya işaret edilmiştir.

Aynı tarihte başvuranlar Fatih Savcılığı'na gönderdikleri dilekçede savcının Süleyman Yeter ile aynı zamanda gözaltında tutulan şahısların ifadesini almasını talep etmiştir.

9 Mart 1999 tarihinde başvuranların avukatları Fatih Savcılığı'na gönderdikleri dilekçede İstanbul Emniyet Müdürü H.O., Terörle Mücadele Şube Müdür Yardımcısı A.C. ve Terörle Mücadele Şube Müdürü S.K. ve Yeter'i gözaltına alıp sorgulayan polis memurları hakkında suç duyurusunda bulunmuşlardır. Soruşturmanın düzgün bir şekilde yürütülmesi için delillerin yok edilmesi ihtimaline karşı tüm bu şahısların geçici olarak görevden uzaklaştırılmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Suçun niteliği nedeniyle şahısların tutuklanmasını talep etmişlerdir.

Aynı tarihte İçişleri Bakanlığı bir idari soruşturma başlatmış, üç başkomiser olayı soruşturmak üzere muhakkik olarak görevlendirilmiştir. Muhakkikler olay tarihinde görevde olan Terörle Mücadele Şubesi polislerinin ifadelerine başvurmuştur.

Fatih savcısı YeterTe aynı zamanda Terörle Mücadele Şubesi'nde gözaltında olan E.E.'nin ifadesini almış, E.E. ifadesinde Yeter'in kendisine hücrelerine gelmeden önce kollandan asılıp işkence yapıldığını söylediğini ifade etmiştir. Daha sonra aynı gün polisler Yeter'i tekrar hücrelerinden almışlar ve Yeter geri dönmemiştir.

Fatih savcısı daha sonra A.C. ve S.K. adlı amirler dahil, Yeter'in yakalanma ve sorgusunda görev aldığı iddia edilen 10 polis memurunun ifadesini almış, polislerin tamamı Yeter'in sorgulamasında yer aldıklarını inkar etmişlerdir,

18 Mart 1999 tarihinde başvuranların avukatları Fatih Savcılığı'na yeni bir dilekçe vermişler, olayların tanığı olduğunu iddia ettikleri B.N., E.O., I.Y., H.K. ve E.Er, adlı beş kişinin daha ifadelerinin alınmasını talep etmişlerdir.

28 Nisan 1999 tarihinde otopsi raporu sunulmuş, raporda Yeter'in vücudunun 25 farklı yerinde çok sayıda sıyrık, lezyon ve yara tespit edilmiştir. Rapor, kesin ölüm nedeninin belirlenmesi amacıyla Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Kurulu'na gönderilmiştir.

Süleyman YeterTe birlikte gözaltına alınan B.N., aynı tarihte Fatih Savcılığı'na şikayette bulunmuş, Yeter'in hücrelerinin bitişiğindeki hücreye konulduğunu, polis memurlarının Yeter'i 5 Mart akşamı götürüp ertesi sabah geri getirdiklerini, Yeter'in işkenceye uğradığının ortada olduğunu söylemiştir. Yeter'in aynı gün öğleden sonra tekrar hücrelerinden alındığını da teyit etmiştir.

Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Kurulu 28 Temmuz 1999 tarihinde raporunu sunmuş, otopsi raporunda belirtilen yaralanma bulgularını teyit etmiştir. Bulguların Dünya Sağlık Örgütü'nün Tokyo Deklarasyonu'nda ortaya konulan işkence tanımlaması ile uyduğu, kesin ölüm

nedeninin ise boyun bölgesine uygulanan travmanın sonucu olan mekanik asfiksi olduğu belirtilmiştir.

3. Polis memurları hakkında yürütülen ceza ve disiplin kovuşturması

Fatih savcısı, 5 Ağustos 1999 tarihinde hazırladığı raporda A.C. ve S.K. dahil olmak üzere sözkonusu olaylar meydana geldiği sırada Terörle Mücadele Şubesi'nde görevde olan 16 polis memuru hakkında İstanbul Cumhuriyet Savcılığının TCK'nın 243., 452/1 ve 463. maddeleri uyarınca cezai işlem başlatmasını tavsiye etmiştir. Yüksek makamı itibarıyla İstanbul Emniyet Müdürü H.O. hakkında ayrı bir suç duyurusunda bulunulması gerektiğini belirtmiştir.

18 Ağustos 1999 tarihinde İstanbul Savcılığı raporu Fatih Savcılığı'na geri göndermiş, cevabi yazısında Yeter'i sorgulayanların belirlenmesi amacıyla onunla birlikte gözaltında bulunan tüm şüphelilerin sorgulanması, yüzleştirme yapılması ve işkence olayı ile ölüm arasında bir illiyet bağının kurulmasını sağlayacak delillerin toplanması gerektiğini belirtmiştir.

Aynı tarihte, muhakkikler tarafından yürütülen idari soruşturma sonucunda A.O., M.Y. ve E.Er.'nin görevlerine devam etmeleri uygun görülmemiş ve görevlerinden geçici olarak uzaklaştırılmışlardır.

Muhakkikler hazırladıkları soruşturma raporunu 23 Ağustos 1999 tarihinde yetkili disiplin kuruluna sunmuşlar, raporda Yeter'in Ölümünden A.O., M.Y. ve E.Er.'in sorumlu olduğu ve işkence suçu işlemiş olmaları nedeniyle Polis Disiplin Yönetmeliği'nin 8. maddesi uyarınca teşkilattan atılmaları gerektiği belirtilmiştir. 29 Aralık 1999 tarihinde Merkezi Disiplin Kurulu, 4455 sayılı Af Kanunu kapsamına girmesi nedeniyle dosya hakkında işlem yapılmamasına karar vermiştir.

16 Eylül 1999 tarihinde Fatih Savcılığı İstanbul Savcılığı'na ikinci bir rapor göndermiş, raporda A.O., M.Y., E.Er ve S.Yz. Yeter'i işkenceyle öldürmekle suçlanmıştır. Savcı, diğer 12 polis memuru hakkında yeterli delil olmaması nedeniyle takipsizlik kararı vermiştir.

29 Eylül 1999 tarihinde İstanbul savcısı İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'ne, A.O., M.Y. ve E.Er'i TCK'nın 243. ve 452/1 maddeleri uyarınca kötü muamele sonucu cinayetle suçladığı bir iddianame sunmuş, S. Yz hakkında takipsizlik kararı vermiştir.

28 Ekim 1999 tarihinde başvuranlar Fatih Savcılığı'nın takipsizlik kararına Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi önünde itiraz etmiş, mahkeme itirazı 19 Haziran 2000 tarihinde reddetmiştir.

4 Kasım 1999 tarihinde Adalet Bakanlığı İstanbul Emniyet Müdürü H.O. hakkında işlem yapılmamasına karar vermiştir.

İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi 29 Kasım 1999 tarihinde üç sanık polis memurunun yargılamasına başlamış, başvuranlar ve avukatları yargılamaya müdahil olmuşlardır. Mahkeme, başvuranların talebi üzerine sanık polis memurları hakkında gıyabi tutuklama kararı almıştır.

Sanık polis memurlarından E.Er. ve M.Y. 7 Nisan 2000 tarihinde polise teslim olmuş, mahkeme şahısların ifadesini 17 Temmuz 2000 tarihinde almıştır. E.Er. ifadesinde şoför

olarak çalıştığını, olayın meydana geldiği günün arefesinde A.O.'nun talebi üzerine Süleyman Yeter'i 4. kata götürdüğünü, bu nedenle gözaltı tutanağında imzası bulunduğunu, Yeter'in sorgusuna hiçbir zaman katılmadığını savunmuş, mahkemenin daha önce savcı ve muhakkike verdiği ifadeleriyle tutarsız olduğunu belirtmesi üzerine mahkeme Önünde verdiği ifadede ısrarcı olmuştur. M.Y. ise Yeter'in sorgulama odasına getirildiğinde, kendisinin bilgisayar başında olduğunu, Süleyman Yeter'in arkasına, A.O.'nun yanına oturtulduğunu ve kimlik bilgileri doldururken Yeter'in yere yığıldığını ve derhal hastaneye götürüldüğünü, Terörle Mücadele Şubesi'nde daktilograf olarak çalıştığını ve Yeter'i daha Önce hiç görmediğini söylemiştir. A.O.'nun Süleyman Yeter'in sorgulanmasından sorumlu olduğunu ve ölen kişiyi o sabah saat 7'ye kadar zaten birden çok kez sorguladığını eklemiştir. M.Y. Cumhuriyet Savcısı'na verdiği ifadenin içeriğini kısmen kabul etmiştir. Polis baş muhakkikinin ifadesini almadığını ileri sürmüştür. Onun adına, A.O.'nunki ile tutarlı bir ifade düzenlendiği söylenmiştir. Amirleri imzalamasını istedikleri için, ifadenin içeriğim sorgulayamamıştır.

E. Er. 12 Mart 2001 tarihinde, M.Y. ise 19 Kasım 2001 tarihinde tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır.

İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi 17 Temmuz, 11 Eylül, 23 Ekim ve 4 Aralık 2000 tarihlerinde, 10 Şubat 2000 tarihli yazıda isimleri tanık olarak geçen polis memurlarının ifadelerini almıştır.² Polis memurlarından bazıları Süleyman Yeter'i gördüklerinde sağlıklı olduğunu ifade etmişlerdir. Diğerleri, Süleyman Yeter fenalaştıktan sonra meslektaş lamım onu hastaneye götürmelerine yardım ettiklerini belirtmişlerdir.

Başvuranların avukatları 11 Haziran 2001 tarihinde mahkemeden soruşturmayı genişletmesini talep etmişlerdir. Başvuranlar da mahkemeden

- olay yerinin teftiş edilip, olay yeri incelemesi gerçekleştirilmesini,

- Süleyman Yeter'in giysilerinin ölümünden sonra incelenip incelenmediğinin araştırın İmasını, incelenmediyse Fatih Cumhuriyet Savcısı'na sorup bunun nedenin ortaya çıkarılmasını,

- Süleyman Yeter'in sorgulanmasının video kaydının bulunup bulunmadığını, varsa bunun incelenmesini,

- terörle mücadele şubesinin başında olan emniyet müdürlerinin ifadelerinin alınmasını,

talep etmişlerdir.

Mahkeme video kaydıyla ilgili olan dışındaki talepleri reddetmiştir.

11 Ekim 2001 tarihli duruşma sırasında, mahkeme, Süleyman Yeter'in sorgulanmasının kaydedilmediğini tespit etmiştir.

Başvuranlar 1 Kasım 2002 tarihinde İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'ne yazılı görüşlerini bildirmişler, mahkemenin dikkatini ön soruşturmanın eksikliğine çekmişlerdir. Ayrıca mahkemeden izleyen taleplerde bulunmuşlardır.

Fatih Cumhuriyet Savcısı daha önce 16 Eylül 1999 tarihli kararında bu memurlardan altısı hakkında dava açmamaya kara- vermiştir.

- tutuklama emrinin gerektirdiklerini yerine getiremeyip A.O.'yu (kaçak sanık) bulamayan memurlar hakkında suç duyurusunda bulunulması;
- sanık polis memurlarının Türk Ceza Kanunu'nun 450/3 maddesi uyarınca canavarca bir his şevki ile adam öldürmekten suçlu bulunup cezaya çarptırılmaları;
- sanıkların amirleri hakkında dava açılması ve
- tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılan sanıkların, suçun haince niteliği nedeniyle tutuklanmalarına karar verilmesi.

Cumhuriyet Savcısı 27 Kasım 2002 tarihinde E. Er.'in beraat ettirilmesi, M.Y.'nin ise Türk Ceza Kanunu'nun 243, 452/1 ve 463. maddeleri uyarınca mahkûm edilmesi yönünde görüş belirtmiştir.

İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, 1 Nisan 2003 tarihinde sanıkların gıyabında, E.Er.'in delil yetersizliğinden beraatine karar vermiş, M.Y.'yi ise Süleyman Yeter'i kasıt olmaksızın öldürmekten suçlu bulmuştur. M.Y. önce on yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Ardından bu ceza, suç iki ya da üç kişi tarafından işlendiğinden ve esas fail teşhis edilemediğinden beş yıla indirilmiştir. Mahkeme daha sonra bu cezayı, M.Y.'nin duruşmalardaki iyi halinden ötürü dört yıl iki ay hapis cezasına indirmiştir. Ayrıca kaçak sanık A.O.'nun davasını ayırmıştır.

Başvuranlar bu karara itiraz etmişlerdir. Cumhuriyet Savcısı ve sanıklar da itirazda bulunmuşlardır.

Yargıtay 3 Kasım 2004 tarihinde İstanbul Ağır Ceza Mahkemesinin kararını onamıştır. A.O. hakkındaki işlem halen İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nde derdesttir.

Sanık polis memuru M.Y. 28 Şubat 2005 tarihinde yakalanmış, 19 Mart 2005 tarihinde şarhı salıverilmiştir.

4. Tazminat davası

Bu esnada başvurular 6 Mart 2000 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na başvurmuşlar, Süleyman Yeter'in ölümü sonucu maruz kaldıkları maddi ve manevi zarar için tazminat talep etmişlerdir.

Bakanlık 27 Mart 2000 tarihinde başvuruların taleplerini reddetmiştir. Başvuranlar İstanbul İdare Mahkemesi'nde İçişleri Bakanlığı aleyhine tazminat davası açmışlardır.

Bu mahkeme 31 Mart 2003 tarihinde başvuruların taleplerini kısmen kabul etmiş, Ayşe Yeter'e 22.012.913.956 eski Türk Lirası (TL), Sırma Yeter'e 1.262.162.871 TL maddi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca başvuruların tümüne maruz kaldıkları manevi zarar karşılığı götürü olarak 35.000.000.000 TL tazminat Ödenmesine karar vermiştir. Başvuranlar bu karara itiraz etmişlerdir.

Danıştay 11 Ocak 2007 tarihinde ilk derece mahkemesinin manevi tazminata ilişkin kararını bozmuş, maddi tazminatla ilgili kararı onamıştır. Tarafların verdiği bilgiye göre, dava halihazırda İstanbul İdare Mahkemesi'nde derdest olup, henüz başvuranlara bir ödeme yapılmamıştır.

HUKUK

I. AİHS'NİN 2. VE 13. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar AİHS'nin 2. ve 13. maddelerine dayanarak akrabaları Süleyman Yeter'in polis tarafından işkence edilerek Öldürüldüğünden ve makamların etkili bir soruşturma yürütmediklerinden şikâyetçi olmuştur. Ayrıca Süleyman Yeter'e kötü muamele edilmesi ve öldürülmesinin sorumlularına cay dinci yaptırım uygulanmadığını iieri sürmüştür.

Hükümet AİHS'nin 2. maddesinin esası bakımından yorum yapmamıştır. Yalnızca, olaya ilişkin soruşturma, takibat ve sanık polis memurlarının müteakip yargılanmalarının, başvuranların iddialarına ilişkin etkili bir başvuru yolu sağladığını savunmuştur.

AİHM, bu şikâyetlerin yalnızca 2. madde bakımından incelenmeleri gerektiği kanısındadır.

A. Kabul edilebilirliğe ilişkin

Hükümet, başvuranların ulusal mahkemelerden tazminat aldıkları için artık mağdur olarak değeriendirilemeyeceklerini savunmuştur. Bu bağlamda Hükümet, idare mahkemesinin başvuranlara tazminat ödenmesine hükmettiğini belirtmiştir.

AİHM, başvuranın mağdur statüsünün ortadan kalkması için ulusal mahkemelerin açıkça ya da en azından özü itibarıyla AİHS'nin ihlal edildiğini kabul etmeleri ve bunu telafi yoluna gitmeleri gerektiğini yineler, (bkz. *Scordino - İtalya (no. I)* [BD], 36813/97).

AİHM öncelikle, dava dosyasındaki bilgiye göre, manevi tazminata ilişkin işlemlerin halen İstanbul İdaTe Mahkemesinde derdest olduğunu ve bugüne kadar başvurana hiç ödeme yapılmadığını kaydeder. Ayrıca, ölümle sonuçlanan kasıtlı kötü muamele durumlarında, 2. maddenin ihlali, yalnız mağdurun yakınlarına tazminat ödenmesine hükmedilmesiyle telafi edilemez. Yetkili makamlar polisin kasıtlı kötü muamelede bulunduğu olaylarda yapılacak izlenmesi gereken yolu tazminat ödemeye indirgeyip, sorumluların yargılanması ve cezalandırılması için gerekenleri yapmazlarsa, bazı durumlarda Devlet görevlilerinin, fiili dokunulmazlıkla, denetimlerindeki kişilerin haklarını suistimal etmeleri mümkün olacak, bu durumda Öldürme, işkence yapma veya insanlık dışı ve onur kırıcı muamelede bulunma genel yasağı, çok büyük önemine rağmen uygulamada etkisiz kalacaktır (bkz. *Nikoîova ve Velichkova - Bulgaristan*, 7888/03; *Yaşa - Türkiye*; *Kaya- Türkiye*; *Tanrıkulu - Türkiye [BD]*, 23763/94; *Velikova - Bulgaristan*, 41488/98; *Salman - Türkiye [BD]*, 21986/93; *Gül -Türkiye*, 22676/93). Yukarıda belirtilenlerden, tazminat talep etme ve tazminat alma imkanının, Devlet görevlilerinin kasıtlı kötü muamelelerinden kaynaklanan ölümleri telafi edecek tedbirlerin yalnızca bir kısmını teşkil ettiği açıktır. Öyleyse AİHM polis memurları hakkındaki cezai yargılamanın etkinliğini de incelemelidir. Buna göre, Hükümet'in bu başlık altındaki ön itirazı başvuranların şikâyetinin esası ile yakından ilişkili olduğundan, AİHM ön itirazı davanın esası ile birlikte incelemeye karar verir.

Ayrıca, AİHS'nin 35. maddesinin 3. fıkrası çerçevesinde bu şikâyetin dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, başka bir gerekçe altında da kabul edilemezlik unsuru bulunmadığını tespit eder. Bu nedenle başvuru kabulediîebilir niteliktedir.

B. Esas

1. Genel ilkeler

AIHM, AIHS'nin 2. maddesinin, 3. maddeyle birlikte, AIHS'nin istisnaya izin verilmeyen en temel hükümlerinden biri olduğunu ve Avrupa Konseyi'ni oluşturan demokratik toplumların en temel değerlerinden birini teşkil ettiğini hatırlatır. Bireylerin insan haklarının korunması için bir araç olarak AIHS'nin amaç ve hedefi, sözkonusu hükümlerin, sağladığı güvenceleri uygulanabilir ve etkili kılacak şekilde yorumlanmasını ve uygulanmasını da gerektirir (bkz. *Anguelova - Bulgaristan*, 38361/97; *Salman; McCann ve Diğerleri - İngiltere*).

2. maddenin sağladığı korumanın önemi ışığında AIHM, yalnız Devlet görevlilerinin eylemlerini değil, bu eylemleri çevreleyen koşulları da göz önünde bulundurarak, hayattan mahrum etme olaylarını en dikkatli incelemeye tabi tutmalıdır. Gözaltındaki kimseler savunmasız konumdadırlar, makamların onları koruma görevi bulunmaktadır. Sonuç olarak, bir kimsenin sağlıklı olarak gözaltına alınıp salıverildiğinde yaralı olduğu gözlemlendiğinde, bu yaralanmaların nasıl meydana geldiğine ilişkin uygun bir açıklama yapmak devlete düşmektedir (diğerlerinin yanısıra bkz. *Selmouin - Fransa* [BD], 25803/94). Makamların, gözaltındaki kimseye yapılan muamelenin hesabını vermek sorumluluğu, o kişinin Ölmesi halinde daha da asli hale gelir (bkz. *Salman; Tanlı - Türkiye*, 26129/95; *Avşar - Türkiye*, 25657/94).

AIHM, bir kişinin 3. maddeye aykırı olarak polis tarafından ciddi bir kötü muameleye tâbi tutulduğu yönünde savunulabilir bir iddia ortaya attığı durumlarda, sözkonusu hükmün ve yaşam hakkını koruma yükümlülüğüne ilişkin 2. maddenin, AIHS'nin 1. maddesinde yer alan devletin "kendi yetki alanı içinde bulunan herkese AIHS'de yer alan hak ve özgürlükleri tanınması" genel yükümlülüğüyle birlikte okunduğunda, sorumluların belirlenmesi ve cezalandırılmasına imkan sağlayacak etkili bir resmi soruşturma yapılması gerekliliğini içerdiğini hatırlatır (bkz. *Ali ve Ayşe Duran; Assenov ve Diğerleri - Bulgaristan*). Aksi takdirde, işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere ilişkin genel yasak, temel önemine rağmen uygulamada etkisiz olacak ve kimi durumlarda devlet görevlilerinin, fiili bir dokunulmazlıkla, kontrolleri altında bulunanların haklarını suiistimal etmeleri mümkün olacaktır (bkz. *Diri-Türkiye ve Labita-İtalya*)

Bir dava açılmasının gerektiği durumlarda 2. ve 3. maddelerin getirdiği yükümlülükler, resmi soruşturma evresinin ötesine geçmektedir: yargılama süreci dahil olmak üzere kovuşturmanın tamamı, kötü muamele yasağı ve hukuki yollarla yaşam hakkının korunması pozitif yükümlülüğünün gereklerini yerine getirmelidir. Her kovuşturmanın mahkûmiyet veya belirli bir ceza ile sonuçlanması gerektiğine dair mutlak bir yükümlülük olmamasına rağmen, yerel mahkemeler, hiçbir koşulda, yaşamı tehlikeye düşüren suçlar ile fiziksel ve ruhsal bütünlüğe karşı yapılan vahim saldırıların cezasız kalmasına hiçbir şartta göz yummamalıdır (bkz. *Salman*, yukarıda kaydedilen ve *Okkalı / Türkiye*, no. 52067/99)

Bu nedenle AIHM'nin değerlendirmesi gereken önemli nokta, mahkemelerin kararlarını verirken, yürürlükteki adli sistemin caydırıcı etkisinin ve bunun, yaşam hakkı ve kötü muamelenin yasaklanmasını önlemede oynaması gereken rolün öneminin zayıflamaması için, AIHS'nin 2 ve 3. maddelerinde öngörüldüğü üzere davayı titizlikle incelediklerinin varsayılp sayılamayacağı ve ne dereceye kadar varsayılabileceğidir. (*Okkalı*, yukarıda kaydedilen; *Ali ve Ayşe Duran*, yukarıda kaydedilen).

Bu bağlamda zımni olarak bir ivedilik ve makul süre zorunluluğu da bulunmaktadır. Yetkili makamlar tarafından gözaltında tutulduğu sırada Ölen bir kişinin davasında yine yetkili makamların verecekleri ivedi cevap, halkın hukukun üstünlüğüne duyduğu güvenin korunmasında ve kanun dışı fiillere bulaşıldığı ya da bu fiillere müsamaha edildiği izleniminin oluşmasını Önlemek bakımından çok Önemli olduğunu hatırlatır (*Ali ve Ayşe Duran*, yukarıda kaydedilen).

2. Genel ilkelerin sözkonusu dava olaylarına uygulanması

AİHM, yerel mahkemelerin, delilleri derledikten ve dava olaylarını inceledikten sonra, Süleyman Yeter'in gözaltındayken maruz kaldığı kötü muamele sonucu öldüğünü ve ölümünden sorumlu olan kişinin sorgulamayı yapan polis memurlarından M.Y. olduğunu tespit ettiklerim gözlemlemektedir. Buna göre, AİHM, Yeter'in ölümünden savunmacı Hükümetin sorumlu olduğu kanaatine varmıştır. Dolayısıyla, AİHS'nin 2. maddesi esas bakımından ihlal edilmiştir.

Sözkonusu davada, yetki alanlarındaki kişilerin yaşamlarını, fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini korumak amacıyla çıkarılan kanunların bekçisi olan adli makamların sorumluları cezalandırmaya kararlı olup olmadıklarının AİHM tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir (*Okkalı*, yukarıda kaydedilen; *Ali ve Ayşe Duran*, yukarıda kaydedilen). Kişilerin cezai mesuliyetlerine ilişkin iç hukuk sorunlarını ele almanın veya mahkûmiyet ya da beraat kararları vermenin AİHM'nin görevi olmadığı doğru olmakla birlikte, AİHM, savunmacı Hükümetin AİHS bağlamındaki uluslararası sorumluluğunu yerine getirip getirmediğine karar vermek için, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nin polis memuru M.Y.'yi suçlu bulurken gözönünde bulundurduğu unsurları ve sonuç olarak bu memura verilen cezayı dikkate almalıdır. AİHM bunu yaparken yerel mahkemelerin, devlet görevlilerin işledikleri kötü muamele ve adam öldürme suçları için uyguladıkları yaptırım tercihlerine saygı göstermelidir. Ancak yine de belli bir teftiş gücü uygulamalı ve suçun ağırlık derecesi ile verilen ceza arasında açık bir orantısızlık olduğu durumlarda müdahale etmelidir (*Ali ve Ayşe Duran*, yukarıda kaydedilen).

Bu bağlamda AİHM, Süleyman Yeter'in polis sorgusu sırasında yapılan işkence sonucu öldüğünü hatırlatmaktadır. İlk derece mahkemesi, polis memuru M.Y.'yi suçlu bulmuştur. Komiser yardımcısı A.O.'nun ise nerede olduğu tespit edilemediğinden aleyhindeki yargılama halen derdesttir. AİHM, ayrıca, ilk derece mahkemesinin M.Y.'yi başta on yıl hapis cezasına çarptırdığını, ancak mahkemenin suçun iki veya daha çok kişi tarafından işlendiği ve asıl failin kimliğinin tespit edilmediği yönünde karar vermesi sonucu M.Y.'nin cezasının beş yıla indirildiğini kaydetmektedir. Sanığın yargılama sırasında iyi hal sergilemesi nedeniyle, hapis cezası dört yıl iki aya indirilmiştir. M.Y.'nin mahkûmiyetinin ardından 28 Şubat 2005 tarihinde cezaevine gönderilmesi, ancak on dokuz gün sonra, 19 Mart 2005'te, serbest bırakılması da kayda değer bir unsurdur. Yukarıda anlatılanlar ışığında, AİHM, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nin ciddi bir cezai suçun - kötü muamelede bulunarak bir tutuklunun Ölümüne sebebiyet vermek - hiçbir şekilde hoş görülemeyeceğini göstermek yerine bu suçun sonuçlarını hafifletmek için takdir yetkisini kullandığı kanaatindedir (*Okkalı*, yukarıda kaydedilen). AİHM ayrıca, yargılamanın dokuz yıldan uzun bir süredir devam etmesine rağmen, işkence ile Süleyman Yeter'i Öldürmekle suçlanan eski komiser yardımcısı A.O.'nun yerinin halen belirlenememiş olmasını da dikkate değer bulmaktadır.

Yukarıda belirtilenler ışığında AİHM, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi tarafından yapılan değerlendirmenin ve komisyere verilen hafif cezanın, söz konusu suçun ağırlığı ile uygulanan ceza arasında ciddi bir oransızlık olduğunu gösterdiği kanaatindedir.

AİHM, disiplin kovuşturmasıyla ilgili olarak, sanık polis memurlarının görevlerinden uzaklaştırılmalarına rağmen 4455 sayılı Af Kanunu'ndan yararlanmaları nedeniyle aleyhlerinde yürütülen disiplin kovuşturmasının sonlandırıldığı gözlemlemektedir. Sonuç olarak, hiçbir disiplin yaptırımında bulunulmamıştır. AİHM, bu bağlamda, bir devlet görevlisinin 3. maddeye aykırı suçlardan biriyle itham edilmesi durumunda, cezai kovuşturmanın ve hüküm verme sürecinin zamanaşımına uğramaması ve genel af veya affın mümkün kılınmaması gerektiğini yeniden vurgular (bkz, *mutatis mutandis*, *Abdülşamet Yaman / Türkiye*, no. 32446/96; *Yeşil ve Sevim / Türkiye*, no. 34738/04). Söz konusu davada, iç hukukun uygulanma şekli, bu sefer de disiplin kovuşturmasını etkisiz kıldığı için AİHM içtihadına göre kabul edilemez olan "tedbirler" kategorisine girmektedir. AİHM, Hükümet'in bu sorunla ilgili olarak aynı hatayı müteaddit kereler tekrarlamasından kaygı duymaktadır (*Ali ve Ayşe Duran*, yukarıda kaydedilen; *Gülşenoğlu / Türkiye*, no. 16275/02; *Mansuroğlu / Türkiye*, no. 43443/98; *Kişmir / Türkiye*, no. 27306/95; *Süheyla Aydın / Türkiye*, no. 25660/94).

Sonuç olarak, AİHM, söz konusu davada uygulandığı şekliyle ceza hukuku sisteminin, titizlikten uzak olduğu ve başvuruların şikâyetçi olduğu kanun dışı fiillerin etkili bir şekilde önlenmesini sağlayan caydırıcı bir etkiye sahip olmadığı görüşündedir (*Okkalı*, yukarıda kaydedilen, *Âli ve Ayşe Duran*, yukarıda kaydedilen).

Yukarıda anlatılanlar ışığında, AİHM, AİHS'nin 2. maddesinin usul bakımından ihlal edildiğini tespit etmiştir.

AİHM, başvuruların mağdur statüsüyle ilgili olarak Hükümet'in yapmış olduğu ön itirazı reddetmiş ve AİHS'nin 2. maddesinin hem esas hem usul bakımından ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

II. AİHS'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar, Süleyman Yeter'in işkence sonucu öldüğü konusunda şikâyetçi olmuş ve bu şikâyetlerini AİHS'nin 3. maddesine dayandırmışlardır.

AİHM, AİHS'nin 2. maddesinin ihlaline karar verirken dayandığı gerekçeleri gözönünde bulundurarak, bu şikâyetin kabuledilebilir nitelikte olmasıyla birlikte, esasa ilişkin ayrı bir inceleme yapılmasına gerek olmadığı sonucuna varmıştır.

III. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

AİHS'nin 41. maddesine göre:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder."

A- Tazminat

Başvuranlar, manevi tazminat olarak aşağıdaki miktarları talep etmişlerdir:

müteveffanın eşi Ayşe Yeter Yumlu için 120-,000 Euro;
müteveffanın annesi Sırma Yeter için 80,000 Euro;
müteveffanın kardeşleri Mustafa Yeter ve Dursun Yeter için 40,000'er Euro.

Hükümet, bu miktarların aşırı olduğu kanaatindedir.

AİHM, başvuranların yakının işkence sonucu ölmesi ve etkili bir soruşturma yapılmaması nedeniyle AİHS'nin 2. maddesinin ihlalini saptamıştır. AİHM, başvuranlar ile kurban arasındaki aile bağlarını ve tespit edilen ihlalin ciddiyetini göz önünde bulundurarak manevi tazminat ödenmesi gerektiği kanaatine varmıştır. AİHM, hakkaniyete uygun olarak, birinci ve ikinci başvuranların her birine (maktulün eşi ve annesi) 40,000 Euro; üçüncü ve dördüncü başvuranların her birine (maktulün kardeşleri) 15,000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

B. Yargılama masraf ve giderleri

Başvuranlar, ayrıca, yerel mahkemeler önünde yapmış oldukları yargılama masraf ve giderleri için 7,691 Euro, AİHM Önündeki harcamalar için 8,052 Euro talep etmişlerdir. Başvuranlar, taleplerini desteklemek üzere, İstanbul Barolar Birliği'nin ücret cetveline göre hazırlanan bir ücret sözleşmesi sunmuşlardır. Bu sözleşmeye göre, başvuranlar, yargılama masraf ve giderleri için AİHM tarafından ödenmesine hükmedilen miktarın haricinde, hükmedilen maddi ve / veya manevi tazminat miktarlarının % 25'ini temsilcilerine ödemeyi taahhüt etmişlerdir. Ayrıca, bu miktarın 7,700 Euro'dan az olamayacağı da karara bağlanmıştır. Başvuranlar, ayrıca, 2 Haziran 2003 tarihinde avukatlarına 1,180,000,000 Türk Lirası (yaklaşık 720 Euro) ödediklerini belgeleyen bir fatura sunmuşlardır.

Hükümet, bu taleplere itiraz etmiştir.

AİHM'nin içtihadına göre, bir başvuran gerçekliğini ve gerekliliğini kanıtladığı makul miktarlardaki yargı giderlerini elde edebilir. AİHM, sözkonusu davada, elindeki bilgiye ve yukarıdaki ölçütlere dayanarak, yerel mahkemeler önünde yapılan yargılama masraf ve giderlerine ilişkin talebi reddeder ve AİHM önündeki yargılama masraf ve giderleri için 720 Euro ödenmesine karar verir.

C. Gecikme Faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.